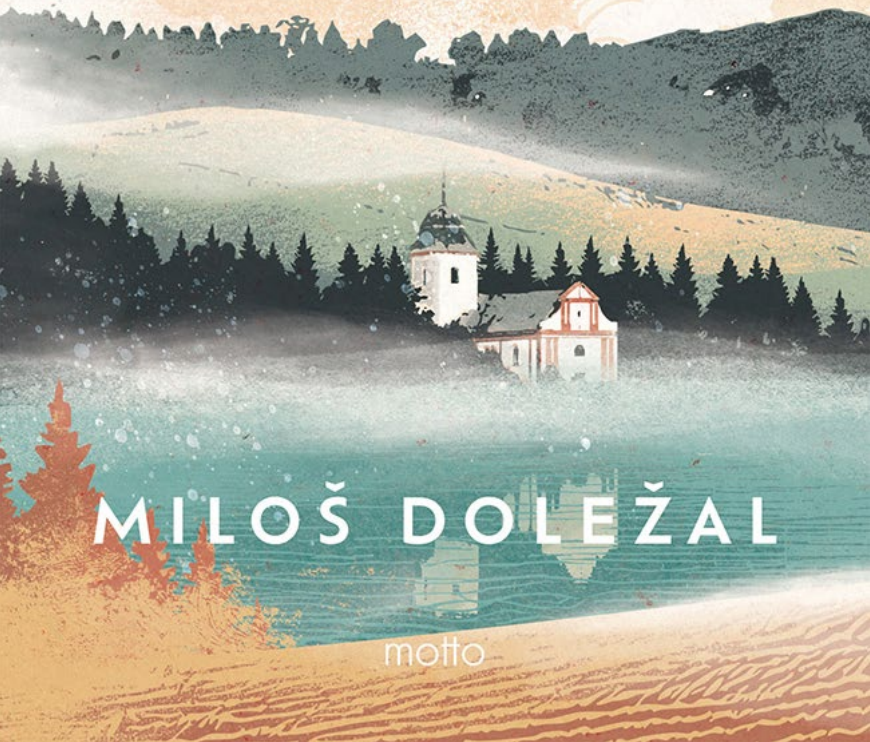

ZA TICHEM

KRABATINSKÁ VYSOČINA

VELMI OSOBNÍ PRŮVODCE PO MÍSTECH,
KDE SE DUŠE MŮŽE NADECHNOUT

MILOŠ DOLEŽAL

motto

Za tichem Krabatinská Vysočina

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.motto.cz
www.albatrosmedia.cz

motto

Miloš Doležal

Za tichem – Krabatinská Vysočina – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2025

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

- - - utíká, prtioko, co může
poutník mu stačit nemůže

prtioko ať krabatinou peláší
poutníku, ty však poshov, pro duši

naber z tich a z modra obzorů
od kopců ke stromům - - -

ZA TICHEM

KRABATINSKÁ VYSOČINA

ZA TICHEM

KRABATINSKÁ
VYSOČINA

MILOŠ
DOLEŽAL

motto

Chcete, aby příběh této skvělé knihy pokračoval i potom, co ji dočtete? Tak ji pusťte dál do světa!
Vše potřebné se dozvíte na **www.restorio.cz**.

Albatros Media podporuje udržitelný rozvoj, který vrací použitým věcem smysl. On-line antikvariát Restorio vaše knihy odkoupí a zaplatí vám ihned – nečekáte, až se prodají. Získané peníze si můžete nechat, nebo si vyberete charitu, kterou jimi podpoříte. V tom případě navýší Restorio částku o 20 %.

*Vysočina je mým bodem Archimédovým
a také mojí Achillovou patou.*

Jakub Deml

Haně a Žofce,
aby se na krabatině neztratily

KRAJINOU OBRŮ, SMÍRČÍCH KAMENŮ, GOTICKÝCH FRESEK A ZÁHADNÝCH ÚKAZŮ

Chtěl bych vás pozvat na potulku krajinou, která v sobě stále drží – navzdory kolektivizaci i kapitalizaci – tajemná zákoutí, prastaré hrbolaté cesty, březové aleje a nezničené horizonty. Do krajiny obrů-kolohnátů, smírčích kamenů, gotických fresek, záhadných úkazů a neklidných prtiok. Budeme potkávat rozličné stavby, stromy, postavy, osobnosti i bytosti, a předpokládám, že nejčastěji budeme míjet Zdeňka Matěje Kuděje, spisovatele, světoběžníka, tuláka, který poznal Ameriku i Rusko a který tuhle krabatou krajinu prochodil křížem krážem, v zimě i v létě. A přestože prohlásil, že „tulákův domov – celý svět“, přece jen si tento kraj zvolil za svůj pozdní domov. Občas na nás škodolibě vybafne, jindy se vynoří v zákrutě cesty s holí a batohem nebo jej uvidíme sedět ve výčepu nálevny, v oné hlučné samotě, tiše meditovat.

Nejvýraznějším bodem téhle krajiny je gotický hrad Lipnice, s torzem věže, která připomíná zub-špičák či mamutí kel vražený do podnebesí. Nebo je to

stěžeň kamenné archy, která pluje Vysočinou. Jednou jsem na to špičaté torzo s místním kastelánem vylezl. Nefoukalo. Ani závrať se nedostavila. Křečovitě jsem se držel toho kamenného zubu, který tu zůstal trčet po dávném požáru. A pode mnou se rozléhala strakatá výseč světa zalitá jarním světlem. Horizonty se za sebou řetězily k modravému obzoru. Bylo vidět až ke Žďárským vrchům i k Železným horám, k Blaníku i Křemešníku, krajem se vinula řeka Sázava, i část území zalehnuté přehradou (původně meandrující řeka Želivka). Prořídle lesy a příkrčená

města a městyse, cesty, aleje, špice kostelních věží, hnízda vesnic, hřbitovy, zcepenělá vertikála větrníku u Habrů. Dostavil se údiv z té monumentální rozlehlosti, a přece v krajině sevřené a komorní. Na vteřinu jsem propadl bezčasí a dostavilo se satori, záblesk kratičkého uvědomění, že na hrotu té masy kamení plujeme nejen nad krajem, ale i nad dějinami a míříme kamsi do mlhy záhadné budoucnosti.

Hrad Lipnice je pomyslným středem trojúhelníku, jehož tři krajní body jsou: Havlíčkův Brod – Ledec nad Sázavou – Pelhřimov. Ten trojúhelník je trnem či klínem vraženým či vzpříčeným mezi Čechy a Moravu. Je možné jím rychle projet, přehlédnout, nevšimnout si. Anebo se do něj pomyslně zakousnout, okusit jej a poznat.

Krabatina je krajinou kamenitou, hroudovitou, hrbolatou, zdrsňelou, křivolakou, kostrbatou, ošlehanou, melancholickou, nesentimentální, vážnou a nejuchavou, neefektní a nelíbeznou, zdánlivě prostou, do sebe obrácenou, posmutnělou a spirituální, neústupnou a paličatou, která se nepoddá snadno a odměňuje za trpělivost ty, kteří v ní žijí všednost, prudká léta, táhlé zimy a umějí čelit větru i mrazu. Vysočina je často ponořená v mlze, která kryje všemožné křivky a přidává krajině rozměr záhadnosti a dušičkovosti. „Mlhy tu zbásnily krajinu,“ zahlíží básník Antonín Sova. Vysočina je nahá haluz a křovisko skrývající život a odolávající nepřízni počasí.

Vždyť si vezměte vypovídající názvy některých obcí: Skuhrov, Sychrov, Syrov, Studené, Studenec, Větrný Jeníkov.

Tento cíp krajiny na počátku 20. století přilehavě pojmenoval jako **krabatinu** Jakub Hron, rodák z Metánova u Pelhřimova, svérázný středoškolský profesor, originální hloubal a všeuměl (vynálezce, veršotepec, astronom, přírodovědec i mimo jiné tvůrce roztodivných jazykových novotvarů). Původně prý uvažoval o „vypnulíně“, „vypouklině“ či „vyšpuleníně“, ale krabatina se mu zdála nejpřesnější právě pro to četné střídání kopců, strání, údolí, potoků a remízů, pro onu krabatost, strakatost, kostrbatost a svažitost. Pro ono „nahoru a zas dolů“. A pojmenování „krabatina“ se následně ujal spisovatel a „divoký dědek“ Zdeněk Matěj Kuděj, který se na Vysočině pod Lipnicí usadil. Krabaté se mu především jevily osudy místních obyvatel, kterým věnoval své pozdní povídky – tuláci, skláři, hospodská, řemeslníci a kameníci. Vesenci krabatosti spatřoval cosi životními podmínkami pomačkaného, ale přitom nepoddajného, rázovitého, svého.

Hrad Lipnice, založený kolem roku 1310 v kraji hustých, strašidelných lesů a kaňonů kolem řeky Sázavy, byl vystavěn na skalnaté vyvýšenině mezi dvěma kopci, aby jako strážný hlídal celé širé okolí – město Brod se stříbrnými doly a obchodní stezky, které se proplétaly tímto krajem na rozhraní Království českého a Markrabství moravského. Patřil

Ronovcům, králi, Trčkům z Lípy i burgundské šlechtě Vernierů, byl dobyt a zpusťšen švédským vojskem, v září 1869 tragicky vyhořel i s téměř celým městečkem, osiřel, později připadl Klubu československých turistů.

Šestnáctiletému básníku Jiřímu Wolkerovi, který nedaleko odtud skautoval s Benjaminem Svojsíkem a jako křehký městský jinoch to vždy odstonal, připadala Lipnice jako monumentální trosky po nějakém tklivém pohřbu. A spisovatel Jaroslav Hašek, nezdolný tulák bez domova, který právě tady na krabatinském vidrholci našel svůj poslední domov, diktoval tu v podhradí pokračování Osudů dobrého vojáka Švejka, občas si zahrál na hradního průvodce a složil do vymrzlé krabatinské země své kosti, přirovnal lipnický hrad k funici staré lokomotivě. Opravdu, stává se občas, hlavně za mlžných svítání, že lipnický hrad trčí v oparu jako zrezlá lokomotiva, zaparkovaná ve věčném depu. Kolem ní kroužící kavky črtají elipsy a lokomotiva komínem věže trhá plátno nebe. A dovolím si přidat ještě jednu metaforu, odpozorovanou od dětství. Hrad mi někdy připomíná zkamenělou neohrabanou velrybu, vyvrhnutou před staletími na tento pahorek. Má svoje nitro, útroby, ve kterých nese poklady, ale také úpění zazděné Kateřiny z Landštejna (dle legendy nevěrnice, kterou její manžel nechal přikovat k mrtvole svého soka a výklenek posléze zazdít). Hrad v sobě nese DNA krabatiny a tisíce očí, které se dívaly na něj a od něj do kraje.

SVITÁLKA

OKROUHVICE

NA PADRTI

KRÁSNÁ
HORA

LIPNICE

SOUŘADNICE

Okrouhlice

49.6299119N, 15.4908278E

Svitálka

49.6071758N, 15.4386450E

Krásná Hora

49.6026856N, 15.4703364E

Na Padrti

49.6189914N, 15.4833333E

Dolní Březinka

49.6615547N, 15.3865306E

Jedouchov

49.5777828N, 15.4602233E

Podivice

49.6045603N, 15.2824322E

Kaliště

49.5925983N, 15.3040592E

Dolní Město

49.6277039N, 15.3822972E

Řečice

49.6028806N, 15.3716217E

Loukov

49.6286022N, 15.3433153E

HUDBA KRABATINY: MAHLER, EBEN A FIBICH

Lipnice je opravdu vyvolené místo – tady v podhradí se narodil Bernard Mahler, otec hudebního skladatele Gustava Mahlera. Spisovatel Jaroslav Hašek tu našel vlídné a vstřícně lidové (i lihové) zázemí pro žel nedokončené příběhy Josefa Švejka; do okolí Lipnice se často z nedalekého Petrкова vydával básník a grafik Bohuslav Reynek a uhranutě psal o zdech a kamenech, „které jsou zahaleny omítkou jako žebráckým rouchem“; malíře Jaroslava Panušku, který se usadil v blízkém Kochánově ve srubu s ateliérem, tu přepadávaly vize středověkých bitev, strašidla a stíny mrtvých; po stopách Svojsíka a Wolкера tu chodil, stanoval a skautský deník si vedl mladičký Jan Zábrana, který bude jednou – právě ve vzpomínkách na podzimní Lipnici a zříceninu Orlíka – překládat na pražském malešickém sídlišti Jeseninovy básně a Buninovy povídky; a na Lipnici komponoval v podkroví své chatky u klavíru své velké opusy hudební skladatel Petr Eben a oknem se díval ke Kalištím, jako by se vědomě propojoval s Mahlerovým géniem i melancholií. O letních

prázdninách zde vyrůstali Ebenovi hudebně nadaní synové a sám Petr Eben o této krajině kdesi prohlásil: „Z oken lipnické chaty se dívám na rybníky i kopce Vysočiny, dlouhé pruhy lesů i ostrůvky stromů a skalek uprostřed polí. Při každém návratu do tohoto ticha, při každém útěku z ruchu města vděčně usedám ve svém pokojíku, kde od klavíru vidím před sebou výhled na krajinu kolem Humpolce.“

Kdyby v rozhledu nebránil vrch Melechov, bylo by možné z Lipnice dohlédnout k myslivně u Všebořic, kde se 21. prosince 1850 narodil Zdeněk Fibich,

budoucí hudební skladatel. Vyrůstal v rodině lesního rady Jana Fibicha. Rod Fibichů byl spjat s lesnictvím a se službou u šlechtického rodu Auerspergů již od poloviny 18. století. Naproti tomu Fibichova matka Marie pocházela z Vídně, kde její otec vlastnil továrnu na výrobu textilu. Zdeněk Fibich vyrůstal ve dvojjazyčném německo-českém prostředí, ale především, až do svých sedmi let, byl obklopen tajemnými vysočinskými lesy, alejemi a dalekými výhledy. V rodných lesích, jak později poznamenal v korespondenci, býval uhranut podivnými bytostmi, vídal tam záhadné víly a roje svatojáneků. Krajina jej po celý život fascinovala a byla pro něj důležitým zdrojem inspirace. Tajemnou atmosféru rodných lesů Fibich zachytil v Symfonii č. 1 a v opeře Blaník.

Hrad
archa
lokomotiva
pohřební kočár
Betlém
velryba
ploutví zahýbá –
vzdává této krajině hold.

BLUDNÝ DUCH JAROSLAVA HAŠKA

Scházíme z návrší do podhradí k hradu přilepeného městečka. Nejlíbeznější pohled na hrad je ze starého hřbitůvku obehnaného kamennou zídou. V rohu, mezi venkovskými blázny a sebevrahy, je umístěn Haškův hrob. S kamennou rozevřenou knihou jako náhrobkem. Když máte štěstí, můžete tu potkat maďarskou, polskou či finskou „delegaci“ Haškových čtenářů, která se klanějí na znamení úcty a nechávají Mistrovi na hrobě láhve tokajského, zubrovky či vodky. Pochopitelně plné. A je přízračně lipnické, že do druhého dne jsou láhve většinou prázdné.

Jedna z lipnických legend praví, že Haškův duch se v dušičkových dnech potuluje lipnickými uličkami. Je oblečený v ruské rubášce, přepásané nad pupkem červeným provázkem, a míří na hradní nádvoří. A tam je možné zahlédnout, jak Hašek, drže v ruce džbánek s pivem, recitačně nahlas deklamuje svoji rýmováčku:

Dnes sešli jsme se uvědomit sobě,
že marnost vše a hrad že zříceninou
zub času straší v krátké době
hrad opět tvářnost míti bude jinou,
že, pánové, hrad na rovině není,
je známo, doufám asi všem
na metrů šest set jedenáct si cení
tu jeho výšku nad tu českou zem.
Že Lipnicí pak hrad ten sluje
zdá zbytečným se připomínat vám...
Je ticho v nádvoří, nuž ať již ohně vzplanou,
k těm velkým ohňům pojďme již se hráti,
v mauzause potom všichni na shledanou,
duch starých dob nechť ve hrad se dnes vrátí.
Či pít mám zlostí tři sta flašek?
Všechny vás zdraví Jarda Hašek.

DR. HAŠEK.

LIPNICE $\frac{N}{Sax.}$

ZDE VYTVOŘIL JAROSLAV HAŠEK
DOBRÉHO VOJÁKA ŠVEJKA

LIPNICE JAKO BETLÉM

Malíři **Janu Zrzavému** (1890–1977), který se narodil v nedaleké **Okrouhlici**, ve škole v rodině řídícího učitele, a který se v lesích tohoto kraje od dětství bál (a musel proto později utíkat do italského a francouzského středomoří), připomínalo

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Za tichem -
Krabatinská Vysočina.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou
knihu.